

UOT:82 (100)

NƏRGİZ İSMAYILOVA

HÜSEYN İBRAHİMOV ROMANLARINDA ŞƏRQ VƏ QƏRB VƏHDƏTİ
("ƏSRİN ONDA BİRİ" VƏ "BÖHTAN" ƏSASINDA)

Müstəqillik qazandıqdan sonra Azərbaycan Avropa mədəniyyətinə inteqrasiya ilə yanaşı, dünya mədəniyyətinin yaratdığı qiymətli nə varsa hamısından faydalanmağa, milli və mənəvi sərvətimizi bu nailiyyətlərlə zənginləşdirməyə çalışır. Naxçıvanda da milli mədəniyyətin bərpası ilə paralel şəkildə Şərq və Qərb mədəniyyətinə inteqrasiya meyilləri görünür. Naxçıvan ədəbi mühitinin yetişdirdiyi tanınmış ziyalı və əhəmiyyətli romanlar müəllifi kimi tanınan Hüseyn İbrahimov Naxçıvan ədəbi mühitində özünəməxsus yer tutmağı bacarıb. Əsasən romanlarında yer alan Şərq və Qərb məsələlərinə, fərqli baxışbucağı ilə diqqəti cəkmə Hüseyn İbrahimovun yaradıcılığı Naxçıvanda yaranan ədəbiyyatda yer tutan bu iki böyük qütbün təhlili məsələsində vacibli mərhələdir. Haqqında genişxəli tədqiqatlar aparılmasa da, H.İbrahimov yaradıcılığında yer alan romanlar dövrün mənzərəsini hiss etmək baxımından son dərəcə əhəmiyyətli və aktualdır. "Əsrin onda biri", "Böhtan" romanları isə bu aspektdən H.İbrahimov yaradıcılığında xüsusi yer tutur. Hər iki romanda müəllif Şərq təmayülləri, mövzu və meyilləri üzərində Qərb ənənələri ilə paralel şəkildə əsərin süjet xəttini inkişaf etdirməyi bacarıb. Hüseyn İbrahimov romanları bu kontekstdə Naxçıvanda yaranan ədəbiyyatda yer alan Şərq və Qərb meyillərini təhlil və tədqiq etmək baxımından aktualdır.

Açar sözlər: Naxçıvan ədəbi mühiti, müqayisə, Şərq, Qərb, Hüseyn İbrahimov, roman.

Avropa və Asiyanın qovuşuğunda yerləşən Azərbaycan hər iki qitədən həm maddi, həm də mənəvi cəhətdən təsirlənməyə bilməzdi. Bu səbəbdən mədəniyyətimiz qədim dövrlərdən Şərq mədəniyyəti üzərində inkişaf etmişdisə də, XIX əsrdən etibarən ölkəmizdə ədəbiyyatımızı və ictimai fikri Qərb ənənələri ilə sintez şəklində inkişaf edən görürük. Azərbaycan tarixinə, ədəbiyyatına, elm və mədəniyyətinə bir çox dahi şəxsiyyətlər bəxş etmiş Naxçıvan ədəbi-ictimai mühiti, sanballı liderlər, elm xadimləri, yazıçı və şairlər, ədəbiyyatşünaslar yetirmişdir. Həmin şəxsiyyətlər eyni zamanda Naxçıvan mühitini formalaşdırmış, siyasi fikrin, ədəbiyyat və mədəniyyətin inkişafında böyük xidmətləri ilə yadda qalmışlar. Onların əsərlərində Şərqi ədəbi-bədii düşüncə tərzini qorunmaqla yanaşı, Qərbin də bəzi ənənələri öz əksini tapmışdır. Naxçıvan ədəbi mühitində yaşayıb-yaradan görkəmli simalar da Qərb mədəniyyəti ilə tanış idilər. Bununla birlikdə müxtəlif vaxtlarda Şərq və Qərb ölkələrinin təmsilçiləri də Naxçıvanda yaşayıb işləmiş, ədəbi mühitdə müəyyən yer tutmuşlar. Beləliklə, Naxçıvanda Şərq tipli mədəniyyətlə birlikdə, Qərb mədəniyyəti də formalaşmağa başlamışdır.

Naxçıvan ədəbi mühitində yazıb-yaradan gözəl romanlar müəllifi kimi tanınan Hüseyn İbrahimov yaradıcılığında Şərq və Qərb ənənələrini paralel şəkildə inkişaf etdirən tanınmış qələm sahiblərindəndir.

"Azərbaycan Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsində keçən təhsil illəri gənc jurnalist və yazıçı üçün ideya-mənəvi təkamül və yaradıcılıq sənəti baxımından xüsusi məktəb kimi çox əhəmiyyətli olmuşdur"(6).

"Müxtəlif dövlət vəzifələrində çalışmaq isə Hüseyn İbrahimova cəmiyyətin "hamı üçün görünməyən" tərəflərini də görməyə, öyrənməyə imkan vermişdir.

Hüseyn İbrahimov ədəbi fəaliyyətə 1944-cü ildə "Ədəbiyyat qəzeti"ndə dərc olunan "O, düşməndə qoymadı anasının qanını" adlı şeirlə başlamışdır.

Çoxşəxli nəsr yaradıcılığı ilə yanaşı, o hekayə janrına da bütün yaradıcılığı boyu mürə-

ciət etmişdir. "Şirin xətirə", "Qumralın məktubları", "Təmiz adam", "Kənd həsrəti", "Arxayın Məmməd", "Madam Heruta", "Qadın nəfəsi", "Vəcdən səsi", "Köhnə onluq", "Aləmzər" hekayələri son dərəcə maraqlıdır. Yiğcamlığı ilə seçilən hekayələri müxtəlif dillərə tərcümə edilmiş, Türkiyədə nəşr olunmuşdur.

Onun "Günəş doğan yerdə" romanı sovet hakimiyyətinin qurulması uğrunda mübarizəyə həsr olunsa da, ideologiya ilə müqayisədə burada həyata dair məlumatlara daha çox diqqət çəkilmişdir. Bu barədə akademik İsa Həbibbəyli yazır: "Günəş doğan yerdə" romanını nəzərə almasaq, yaradıcılığının 40 ildən artıq dövrünü əhatə edən sovet hakimiyyətinin heç bir əlamətdar hadisəsi, tarixi günü və ya siyasi şəxsiyyəti haqqında onun bədii əsəri yoxdur. Hətta sovet hakimiyyətinin qurulması uğrunda mübarizəyə həsr olunmuş "Günəş doğan yerdə" romanında da müqayisədə həyat materialı ideologiyadan payından çoxdur. Əsərdəki kəşmə-keşli taleyə malik olan igid, məğrur, keçid dövrünün çətinliklərini yaşayan, "bir igid bir eli saxlar" əqidəsinə sadıq olan Qüdrət obrazı və süjetdə geniş yer tutan qaçaqçılıq hərəkatının təsviri romana geniş və təbii həyat nəfəsi gətirir. Beləliklə, bədii nəsrimizin sərbəst çərçivəsində ideoloji tələblərin məngənəsindən çıxıb həyata, insanlara, mənəviyyətə yönəlməsi, yaxınlaşması və dirçəlişində Hüseyn İbrahimovun da özünəməxsus xidməti və zəhməti vardır" [2, s. 3].

Şərq əsasən İslam dini üzərində köklənən mədəniyyət münasibətlərindən ibarətdir. Bu səbəbdən Şərqi İslam dinindən ayrı təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Qərb dövlətləri tarixən Şərqi öyrənəndə İslam dininə rəğbətə yanaşmamış və bu din üzərində ərsəyə gələn mədəniyyətə xor baxmışdır. Doğrudur, alman tədqiqatçıları bunun əksinə dair bir çox faktlarla çıxışlar etsələr də, indinin özündə belə Şərq və Qərb, islam və xristianlıq kimi anlayışlar dünyanı bir çox baxımdan hələ də məşğul etməkdədir.

Azərbaycanda Şərq ənənələrinə hər zaman xüsusi maraq olmuşdur. Həmçinin bu səbəbdən mühitdə yaranan memarlıqda, musiqidə, ədəbiyyatda da Şərq ənənələrinin izlərini asanlıqla tapmaq mümkündür.

Sovet dövründə isə ictimai-siyasi həyatla birlikdə, mədəniyyət sahəsi də əsaslı dəyişikliklərə məruz qaldı. Regionda formalaşan hər sahədə Şərq ənənələrinin əleyhinə siyasət yeridildi. Milli dərkini yox edilməsinə xidmət edən bu siyasət, daha çox Qərb mədəniyyətinin ölkəmizdə inkişaf etdirilməsinə kömək etdi. Repressiya siyasəti, mühacirlər və s. bu kimi bir çox faktorlar Sovet Rusiyasının Azərbaycanda mədəniyyətə zərbə vurmaq baxımından nə qədər amansız addımlar atdığına sübutdur. Azərbaycan milli ədəbi, mədəni mentalitetini, azərbaycançılıq ideallarını yorulmaq bilmədən qorumağa çalışan, ləyaqətlə təmsil və təbliğ edən, sovet imperiyası məngənəsində sıxılan ziyalılarımız isə Sovet hökuməti tərəfindən amansızca təqib edildilər.

Azərbaycan xalqının, xüsusən ziyalıların başına gətirilən müsibətlərə, həmçinin şər imperiyası adlandırılan Sovet İttifaqında yaşayan digər xalqların nümayəndələrinə qarşı kütləvi terror aktına dərin etiraz və hiddət hissi mövcud idi. 1917-ci ildə bolşeviklərin silah gücünə hakimiyyəti zəbt etdikdən sonra ölkə miqyasında aparılan təqiblər, həbslər, mədəniyyət, ədəbiyyat sahəsinə də ciddi zərbələr vurdu. Bu etiraz o zaman fəaliyyət göstərən sənətkarların əsərlərində də öz əksini tapmışdır.

Bu barədə Hüseyn İbrahimov "Böhtan" romanında yazır: "Onun "cinayət" işini araşdırıb ona hökm verənlərin imzaları ilə tanış olarkən dəhşətə gələn Cavid, bir an fikrə gedib, taleyini həll edənlərin soyadlarını yadına salmışdı [1, s. 162]: Klimentçiq, Koqan, Sorokin, Elizarova.

Sarkisyan, indi də Markeyev... Görəsən daha kimlər?... Yazıqlar olsun sənə mənim sahibsiz millətim" [3, s. 62].

Sadəcə bu sətirlər belə o dövrdə oynanan gözlənilməz oyunların, ağır siyasi rejimin daxili simasını göstərmək üçün əyani sübutdur. Həmin vaxtlar Sovet hökumətinin təkidi ilə ədəbiyyata da ideoloji motivlər gətirilirdi. Bu isə ədəbiyyatın sənətə xidmət etmək funksiyasını əlindən aldı.

Hörmətli tədqiqatçımız Hüseyn Həşimli bu barədə qeyd edir: "Bu orijinal quruluşlu və maraqlı təhkiyə tərzinə malik olan roman Hüseyn İbrahimovun bütövlükdə 30-cu illər repressiya qurbanı olan sənət adamlarına, o cümlədən Hüseyn Cavidə, ədəbi ehtiramının çox dəyərli təcəssümüdür. Burada biz həmin Cavidin şəxsi taleyini, faciəsini sənət dili ilə müşahidə edirik, eyni zamanda Hüseyn İbrahimov qüdrətli qələmi ilə bütövlükdə o illərin sosial-ictimai hadisələrini uğurla çatdırma bilib" [7].

Tarixi və müasir mövzularda yazılmış bir sıra romanların müəllifi kimi tanınan Hüseyn İbrahimov ədəbi yaradıcılığa 1940-cı illərin əvvəllərində şeirlə başlamışdır. İlk irihəcmli əsəri olan "Sabahın sorağında" (1966) romanı müəllimlərin həyatından bəhs edir. Romanda mənəvi kamilliyin qələbəsi təsdiq və tərənnüm olunur. Onun "Günəş doğan-yerdə" (1976) romanında 1918-1919-cu illərdə Naxçıvanda baş verən hadisələrdən, "Bahar yağışı" (1983) romanında isə müasirlərimizin həyatından, "Əsrin onda biri" (1987) romanında Əcəmi Naxçıvani və Atabəylər dövlətindən, "Böhtan" (1998) romanında Hüseyn Caviddən, "Ölməz mahınlar" (1963) kinopovestində Üzeyir Hacıbəyovun ömür və sənət yolundan bəhs edilir.

Xalq yazıçısı Hüseyn İbrahimovun "Əsrin onda biri", "Böhtan", "Sabahın sorağında", "Bahar yağışı" romanları və povestləri müasir Azərbaycan nəsrinin nailiyyətlərindəndir. 100-ə yaxın hekayə, 8 povest müəllifi olsa da, o, əsasən istedadlı roman ustası kimi tanınır.

Əsərlərində əsasən Azərbaycan həyatını və Şərq mühitini təsvir edən sənətkar bəzən də dünyada baş verən hadisələrə diqqət çəkmişdir. "Əsrin onda biri" (1987) romanında Eldənizlər dövlətinin güclü hökmdarlarından olan Cahan Pəhləvanın Naxçıvanda keçirdiyi günlərə diqqət çəkən yazıçı burada memar Əcəmi surətini də yaratmışdır. Əsərdə baş verən hadisələrə Əcəmi vasitəsiylə münasibət bildirən ədəb tarixi həqiqətlərə sadıq qalmamış, öz təxəyyülünə arxalanmışdır. Romanda ərəb sözlərindən istifadə edən sənətkar hadisəyə Hatib ibn Mübarəkin nitqi vasitəsiylə yekun vurur: "Əbubəkr oğlu bir cəhəti unutmamalıdır ki, Şərq ələmi bütövlükdə, o cümlədən, memarlığın tərəqqisində də xilafətə və islamiyyətə borcludu... [4, s. 60].

"Əsrin onda biri" romanından bir parça 1972-ci ildə "Şərq qapısı" qəzetində dərc olunmuş, əsərin özü isə tam halda 1987-ci ildə nəşr edilmişdir. Yazıçı əsərdə XII əsrin gərgin dramatik vəziyyətlərini, mədəni hadisələrlə zəngin olan on ilin (1175-1185) müasirlik baxımından əhəmiyyət kəsb edən səciyyəvi hadisələrini romanın əsas bədii materialına çevirmişdir. Atabəy Cahan Pəhləvanın hakimlik dövrünün ibrətamiz tarixi-siyasi hadisələri və dünya memarlığının şah əsərlərindən sayılan məşhur "Möminə xatın" məqbərəsinin yaradılması əsərdə öz geniş bədii əksini tapmışdır.

Romanın bir çox yerində hadisələrlə əlaqəli olaraq ərəb-fars atalar sözləri və məsəlləri işlədilib. Qureyş aqilləri deyiblər: "Qaddir fil əməl tunci minəzzələ" (İşini ehtiyatlı gör ki, səhv etməyəsən) [4, s. 47], "La tərəkəb farasə gayrikə" (Özge atına minən tez düşər) [4, s. 123]. Yaxud hökmdarın qızı Cəlalyyənin dilindən deyilən "Əl kitab neməlanis fi səatil vəhdə" (tək olduqda ən yaxşı yoldaş kitabdır) [4, s. 107], kimi ərəb atalar sözlərindən başqa, "Ma hiç, cahan hiç" (Biz də heçik, dünya da heç) [4, s. 110] fars dilindəki atalar sözlərindən də istifadə etmişdir.

Romanda "Xüfdən söhbəti" adlı parçada belə bir hissə var: "Naxçıvan şəhərinin rəisi içəri girəndə baş şeyx Hatib ibn Mübarək başdan-ayağa xalı döşənmiş otağın ortasında əyləşib, qarşısındakı rəhilin üstünə qoyulan qalın kitabın növbəti vərəqini əlfəcinlə çevirdi, onu öpüb gözlərinin üstünə qoydu, sonra öz-özünə "Əşədü ənna lailahə illəlah, əşədü ənna Mühəmmədən rəsul allah" deyib pıçıldadı. O, rəisə özünü elə göstərmək istədi ki, guya Quran oxuyur. Əslində isə rəhilin üstündəki "Veys və Ramin" idi [1, s. 15]. F.Gurgani "Veys və Ramin" poemasını 1104-1105-ci ildə (h. 446) yazmışdır. Əsərin mövzusu İslam dinindən qabaq, parflar dövründə İran feodal-zadəgan hakim dairələrinin əxlaq və həyat tərzinə aiddir. Aşıqanə mövzuda yazılmış "Veys və Ramin" poeması pəhləvi dilində olan eyni adlı bir nəsr əsərinin tərcüməsindən nəzmə çəkilmişdir. Lakin, əsərin pəhləvi dilindən F.Gurgani yaxud başqası tərəfindən tərcümə olunması aydın deyildir [5, s. 19].

Nümunədən görüldüyü kimi, Hüseyn İbrahimov "Əsrin onda biri" romanında müsəlman dünyasının reallıqlarından söz açmış, Şərq ədəbi nümunələrindən geniş şəkildə istifadə etmişdir. Əsərdə "Sizdə Hatəm səxavəti var, hökmdar [4, s. 310] sözləri ilə Şərqdə səxavət rəmzi kimi tanınan Hatəm, "Deyirlər Şərqdə təbəbətın tacı sayılan "Əlqanun fittibb" kimi kitab bağlayan... min bir dərdin əlacı yollarını göstərən... Hüseyn Əbuləli öz dərfinə dərman tapmadı" [4, s. 334] sözləri ilə isə Avropada Avitsenna adı ilə tanınan böyük alim, həkim, şair, filosof dünya mədəniyyəti xəzinəsini zənginləşdirən Əli Hüseyn ibn Abdulla ibn Sina xatırlanır.

Romanda yer alan başqa hissədə isə Hüseyn İbrahimovun Şərq dair düşüncələri yer alır: "Ətalət Şərqliləri min illərlə geriye atan ətalət! Bir sıra böyük-böyük kəşfləri şərqilərin əlindən alıb səxavətlə qərblilərə bəxş edən ətalət!... [4, s. 327].

Hüseyn İbrahimovun sonuncu romanı dahi mütəfəkkir, görkəmli dramaturq Hüseyn Cavidin kəşməkeşli taleyinə həsr olunmuş "Böhtan" romanıdır. Əsəri 1956-cı ildə yazılmağa başlasa da, 30 ildən sonra yazıçı ona yenidən qayıtmış, 1987-88-ci illərdə tamamlamışdır. Roman kitab şəklində 1998-ci ildə nəşr olunmuşdur. Əsər Hüseyn Cavidin həyatının müxtəlif məqamlarını əks etdirən 7 şerti nağıldan ibarətdir. Bu nağıllarda şairin doğulduğu Naxçıvan mühitinin özünəməxsus çalarları, dindarlar və ziyalılar ələmi, gələcək sənətkarın uşaqlıq və gənclik illəri, həyatının Təbriz və İstanbul dövrü, Tiflislə bağlılığı, yaradıcılığının Bakı dövrü, o cümlədən sürgün illərinin məşəqqətləri və həyatının son günləri təbii, real boyalarla təsvir olunmuşdur. Cavidin məhkumluq həyatından bəhs edən romanda, bəzən xəyali olaraq onun yaşadığı həyat canlandırılırvə bu romana xüsusi gözəllik qatır. Lakin Hüseyn İbrahimovun əsərlərində tarixə sadıq olmamaq meyli romanlarının təsir gücünü, fikrimizcə, azaldır.

"Böhtan" romanında Cavidin Sibirədəki məhkum yoldaşlarının müxtəlif millətlərin nümayəndəsi olması priyomu isə son dərəcə maraqlıdır. Bu yolla müəllif Cavidin dünya ölkələri haqqındakı düşüncələrini, baxış bucağını sərgiləyə bilib. Onun kalon dostu Aleksandr (İsgəndər), gürcü balası və şair belə obrazlardandır. 4 illik məhkumluq həyatında belə qətiyyəti itirməyən Cavidin "İblis" faciəsinin bir hissəsini məhkumlar üçün hazırlanan tədbirdə oxunması onun ən çətin günlərdə belə mübariz xarakterini ifadə edir. Cavid millətinin başına bu cür fəlakətləri gətirənləri "İblis" adlandırmaqdan çəkinmir. Hələ romanın əvvəlində Cavidin dilindən verilən aşağıdakı sözlər son dərəcə ibrətamizdir: "Lütsiferlər, Mefistofellər, Demonlar, Qanburunlar, İblislər nə qədər ki, var bəni-adəm rahat olmayacaq... Bu gün Şərqdə abidləlik edən, yarı Qərbdə rahiblik edir... Zəmanə yaman xarab olub" [3, s. 343].

Göründüyü kimi, burada müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin yaratdığı iblis obraz-

larına diqqət çəkilib, bu üsulla millətlərin bir-birinin başına açdığı fəlakətlər qınaq hədəfinə çevrilib. Hüseyn İbrahimov bu romanda Şərqi dahi filosoflarının, şairlərinin, peyğəmbərlərinin, dastanlarının adını çəkməklə ərəb və fars dillərində olan atalar sözləri işlətməklə, Şərqi olan bələdliyini nümayiş etdirib. Həm “Əsrin onda biri”, həm də “Böhtan” romanında istifadə olunan bu kimi nümunələr yazıcının Şərqi təfəkkürünün bir parçasıdır.

Hüseyn Cavidin barəkət yoldaşı Aleksandrın dili ilə verilən “Bu nağıl deyəsən Şərqi nağılları kimi çox uzun olacaq... “Min bir gecə” nağılları kimi...” [3, s. 344] ifadəsi Qərbin Şərqi tanıdığına diqqət çəkmək üçün vurulan eyhamdır.

Bundan başqa, Hüseyn İbrahimov riyakar, öz dinini bilməyən mollaları tənqid edərək İslam dinini düzgün qavramayanlara ironik dillə gülmüşdür. Şərqi geriləməsində ən böyük günahı mollalarda, xalqı cəhalətə sürükləyən İslama aid olmayan lakin İslam başlığı altında təbliğ olunan düşüncələrdə, ehkamlarda görünən yazıçı buna Cavidin diliylə cavab verməkdən çəkinməmişdir: “Allahu Əkbər, bismillah rəhman rəhim. Hühəllahü əhəd, allahüsəməd”... öz-özümə gülümsəyib fikirləşdim: “Gör ha, adını molla qoyub, dırmaşib şərəfəyə, özü də sözləri düz demir... Ay molla “bismillah rəhman rəhim” yox “Bismillahir-rəhmanir-rəhim” [3, s. 363]. Bu ifadələrdən aydın olur ki, ziyalıları din düşməni kimi qələmə verən mollalar heç də dinimizi ziyalılarımız qədər mükəmməl bilmirdilər.

Hüseyn İbrahimov çox güman ki, cəmiyyətdə də bu cür hallarla rastlaşıb, özündən əvvəlki qələm yoldaşlarının ənənəsinə sadıq qalaraq tarixi roman fəndi ilə zəmanəsində hələ də qalan bu cür geriliyi tənqid atəşinə tutub. Böyük Mərzə Cəlilin dediklərini bir daha deyə bilib.

Hüseyn İbrahimov romanda fars-ərəb sözlərindən istifadə etməklə birlikdə Tofiq Fikrətin ədəbi irsindən nümunələr də vermiş, dahi Qərb yazıçısı Dostoyevskinin “Alçaldılmış və təhqir olunmuş insanlar” romanının da adını çəkmişdir. Hüseyn İbrahimovun Şərqi rəğbətindən daha çox ön plana çəkildiyi romanlarında Qərb epizodik çərçivəyə sığdırılıb.

Nəticə olaraq qeyd edək ki, Hüseyn İbrahimovun xüsusən tarixi keçmişimizdən bəhs edən əsərləri oxucular tərəfindən həmişə rəğbətlə qarşılanmış, gənclərimizin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması işində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Yazıcının yaradıcılığında Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli simalarının işıqlı obrazları parlaq bədii təəcəssümünü tapmışdır. Tanınmış yazıçı yarım əsrdən artıq bir dövrü əhatə edən səmərəli ədəbi fəaliyyətinin məhsulu olan bu əsərləri ilə ədəbiyyatımızın inkişafına layiqli töhfələr vermişdir. Şərqi və Qərb vəhdətinin xüsusi priyomlarla paralel vəhdəti Hüseyn İbrahimov yaradıcılığın bədii dəyərini yüksəldərək, komparativistik təhlillər aparmağa imkanlar yaradır. Bir çox meyili, təmayülü, mövzunu və konteksti yaradıcılığında birləşdirən qüdrətli söz ustasının əsərləri xarici dillərə də tərcümə olunmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Axundlu Y.İ. Tarixi roman yeni mərhələdə. Bakı: Maarif, 1998, 13 s.
2. Həbibbəyli İ.Ə. Hüseyn İbrahimov – 90. Şəxsiyyətin və sənətin vəhdəti. “Ədəbiyyat” qəz., Bakı: 2009, 12 iyun, 3 s.
3. İbrahimov H.M. Böhtan. Bakı: Şərqi-Qərb, 1998, 286 s.
4. İbrahimov H.M. Əsrin onda biri. Bakı: Avrasiya PRESS, 2005, 384 s.
5. Beqdeli Q. Şərqi ədəbiyyatında Xosrov və Şirin mövzusu. Bakı: Elm, 2000, 84 s.

6. http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/edebiyat_iyun2009/82396.htm

7. <http://www.kepeztv.az/news/id/3892>

AMEA Naxçıvan Bölməsi

E-mail: ismayilovanargiz@gmail.com

Nərgiz İsmayılova

THE UNITY OF EAST AND WEST IN HUSSEIN İBRAHİMOV'S NOVELS (ON THE BASIS OF “A TITHE OF THE CENTURY” AND “SLANDER”)

Since Azerbaijan gained independence, besides integrating to European culture, it began to profit from everything belonging to the world culture which is valuable. It tries to enrich our national and spiritual wealth by these achievements. As well as the restoration of national culture, the integration trends towards East and West problems are observed in Nakhchivan. Huseyn Ibrahimov who is a well-known intelligent of Nakhchivan literary environment and popular as the author of significant novels has a specific place in Nakhchivani literary circle. Huseyn Ibrahimov's creativity is distinguished for its distinctive thinking to East and West problems in his novels. But his creativity is a significant level in the problem of analyzing the two great poles. Although H.Ibrahimov's creativity was not studied in detail, his novels are unreplaceable and topical to feel the scenery of the period. “A tithe of the century” and “Slander” novels have a special place from this aspect in H.Ibrahimov's creativity. In both novels, the writer succeeded in developing the plot of the work parallel with Western traditions over Eastern traditions, themes, and trends. In this context, Huseyn Ibrahimov's novels are urgent from the viewpoint of analysis and investigation of East and West trends that exist in the literature created in Nakhchivan.

Keywords: Nakhchivani literary environment, comparison, East, West, Huseyn Ibrahimov, novel.

Наргиз Исмаилова

ЕДИНСТВО ВОСТОКА И ЗАПАДА В РОМАНАХ ГУСЕЙНА ИБРАГИМОВА (НА ОСНОВЕ “ОДНОЙ ДЕСЯТОЙ ВЕКА” И “КЛЕВЕТЫ”)

После завоевания независимости Азербайджан наряду с интеграцией в европейскую культуру старается воспользоваться всем тем ценным, что создала мировая культура, а также обогащению наших национальных и духовных ценностей за счёт этих достижений. В Нахчыване также параллельно с восстановлением национальной культуры, проявляются интеграционные процессы к культуре Востока и Запада. Выросший в нахчыванской литературной среде автор знаменитых романов Гусейн Ибрагимов смог завоевать специфическое место в нахчыванской литературной среде. Творчество Гусейна Ибрагимова, привлекающего внимание вопросами Востока и Запада в романах и своеобразным углом зрения, является важным этапом в изучении данных двух полюсов, занимающих место в нахчыванской литературе. Несмотря на то, что творчество Г.Ибрагимова не было подвержено всестороннему изучению, романы, занимающие место в

его творчестве, очень важны и актуальны в ощущении атмосферы того периода. В этом аспекте романы “Одна десятая века” и “Клевета” занимают особое место в творчестве Г.Ибрагимова. В обоих романах автор смог развить сюжетную линию на основе восточных тенденций, стремлений и тематики параллельно с западными традициями. Романы Гусейна Ибрагимова являются актуальными в анализировании и исследовании склонностей к Востоку и Западу в нахчыванской литературе.

К.почевые слова: *нахчыванская литературная среда, сравнение, Восток, Запад, Гусейн Ибрагимов, роман.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlk variant 07.05.2019
Son variant 03.09.2019